

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษานับว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้าได้ก็ต้องอาศัยเยาวชนของชาติเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญที่จะเป็นกำลังของชาติ การให้การศึกษาควรเป็นไปอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม เยาวชนทุกคนสมควรที่จะมีสิทธิ์ในการได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนพิการหรือคนปกติก็ตาม เมื่อรัฐจัดการศึกษาให้เด็กปกติแล้ว ก็ควรที่จะจัดการศึกษาให้เด็กพิเศษด้วย และเมื่อเด็กพิเศษไม่สามารถเรียนในโปรแกรมการศึกษาที่รัฐจัดให้เด็กปกติได้ ก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะจัดการศึกษาให้สนองต่อความต้องการของเด็กพิเศษ (ผดุง อารยะวิญญู , 2533)

คนพิการแม้ว่าจะแตกต่างจากคนปกติ แต่คนพิการก็มีศักยภาพในการพัฒนาทั้งร่างกายสติปัญญา อารมณ์ และสังคม เช่นเดียวกับคนปกติ ผลการวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า ถ้าคนพิการได้รับการศึกษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพ ที่เหมาะสมกับความพิการตั้งแต่เด็ก คนพิการเหล่านี้ก็จะสามารถที่จะพัฒนาไปสู่ความเป็น คนปกติ หรือสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างอิสระ และเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคมได้ ในทางตรงกันข้ามหากคนพิการไม่ได้รับการศึกษาหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพที่เหมาะสมกับความพิการของเขา คนพิการเหล่านั้นก็จะกลายเป็นภาระและเป็นปัญหาของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งนับว่าเป็นการสูญเสียทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่งของประเทศ (คารณี อุทัยรัตนกิจ , 2538)

ในด้านการศึกษา มาตราที่ 15 ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ระบุให้คนพิการได้รับการศึกษาตามกฎหมาย ว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ หรือการศึกษาสายอาชีพ หรืออุดมศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติตามความเหมาะสม รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการได้วางแผนการศึกษาพิเศษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายบริการการศึกษา ให้ครอบคลุมร้อยละ 50 ของเด็กและเยาวชน อายุ 0 - 19 ปี ภายในแผนการศึกษาระยะที่ 8 โดยจัดให้มีระบบบริการการศึกษา

ที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ และมีคุณภาพเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของคนพิการแต่ละประเภท ให้บริการด้านพัฒนาการตั้งแต่วัยแรกเกิด จนกว่าเด็กจะอายุครบเกณฑ์ การศึกษา ก่อนปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษา (คารณี อุทัยรัตนกิจ , 2538)

จะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญ ต่อการได้รับการศึกษาของเด็กพิการแต่ละประเภท สำหรับเด็กหูหนวกก็เช่นเดียวกัน ในช่วงปี 1970 - 1980 การเปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่ง เป็นผลสืบเนื่องมาจากการวิจัยทางการศึกษา และความก้าวหน้าทางวิชาการทางเทคโนโลยีต่าง ๆ หรือการเปลี่ยนแปลงอย่างรวม ๆ ในทางปฏิบัติ เช่น การสอนเด็กหูหนวกด้วยระบบพูด และการใช้ภาษามือในชีวิตประจำวัน หรือใช้ระบบรวม โดยอาจนิยามสั้น ๆ ว่า หมายถึง การใช้ภาษาท่าทางบางรูปแบบควบคู่ไปกับการพูด โดยมีการเปลี่ยนแปลงคล้อยตามผลงานวิจัยที่มีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลจากวิธีการสอนแบบเก่า และแบบใหม่ (ศรียา นิยมธรรม , 2535)

อย่างไรก็ดี การจัดการศึกษาให้แก่เด็กหูหนวกทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ใช้หลักสูตรเดียวกันกับที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด แต่ได้รับการยกเว้นในบางวิชาที่ขัดกับสภาพความพิการ มีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับผู้เรียน โดยขึ้นอยู่กับครูผู้สอนเป็นสำคัญ ครูจะเป็นผู้จัดประสบการณ์ในการเรียนให้กับเด็ก พยายามให้นักเรียนทุกคนมีพื้นฐานความรู้จากการได้ปฏิบัติจริง เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติเป็นอาชีพเลี้ยงตน เป็นการเตรียมเด็กเพื่อดำเนินชีวิตไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน ดังนั้นครูควรจะต้องพัฒนาตนเองและวิธีการสอนให้ล้ำสมัยอยู่เสมอ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคน สามารถพัฒนาไปได้เต็มที่ตามศักยภาพของตน มีคุณธรรม จริยธรรม ภาคภูมิใจในตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ปัจจุบันสภาพการเรียนการสอนที่ดำเนินอยู่ในโรงเรียนโสตศึกษาทั่วประเทศใช้หลักสูตรและแบบเรียนของเด็กปกติ โดยถือหลักว่าเด็กบกพร่องทางการได้ยินอยู่ในสังคมของคนปกติ การจัดการศึกษาจึงเทียบเคียงกับเด็กปกติ ส่วนใหญ่แล้วการเรียนการสอนในโรงเรียนโสตศึกษาจะใช้ระบบรวม คือทั้งระบบสอนพูดและภาษามือรวมกัน (อรอนงค์ สุวรรณกุล , 2524)

จากรายงานวิจัยเกี่ยวกับ การศึกษาสถานภาพของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในประเทศไทย ปีการศึกษา 2526 มีสิ่งที่น่าสนใจ พบว่า มีเด็กที่บกพร่องทางการได้ยินที่รับบริการอยู่ในสถาบันต่าง ๆ มีอายุตั้งแต่ 3 - 18 ปี โดยมีนักเรียนที่อายุ 16 - 17 ปี เป็นปริมาณสูงสุด คือร้อยละ 20.36 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินนี้ร้อยละ 40.72 รับ

บริการอยู่ในภาคกลาง และจากรายงานการวิจัยของกองวิจัยการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อตุลาคม ถึงกันยายน 2530 เรื่องการศึกษาความต้องการและโอกาสทางการศึกษาของผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกายและปัญญา ได้พบว่าเด็กพิการประเภทหูหนวก - หูตึง ได้รับโอกาสทางการศึกษาสูงกว่าเด็กพิการประเภทอื่น ๆ พบว่า เด็กในเขต กรุงเทพมหานคร มีเด็กพิการประเภทนี้ได้รับโอกาสถึงประมาณ ร้อยละ 94.73

ปัจจุบันในประเทศไทยมีโรงเรียนสอนคนหูหนวกทั้งหมด 9 แห่ง จำนวนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในโรงเรียนโสตศึกษาทั้ง 9 แห่งทั่วประเทศ สังกัดกองการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ สำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2541 มีจำนวนทั้งสิ้น 2,486 คน (กองการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ , 2541) มีโรงเรียนดังต่อไปนี้ คือ

1. โรงเรียนเศรษฐเสถียร
2. โรงเรียนโสตศึกษาทุ่งมหาเมฆ
3. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนนทบุรี
4. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช
5. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสงขลา
6. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดตาก
7. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น
8. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดชลบุรี
9. โรงเรียนโสตศึกษาอนุสารสุนทร เชียงใหม่

การศึกษาในระดับมัธยม ถือว่าเป็นระดับที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นระดับที่เชื่อมต่อระหว่างระดับประถมศึกษาและอุดมศึกษา ในประเทศที่กำลังพัฒนานั้นถือว่า การศึกษาระดับมัธยมศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งกว่าระดับอื่น เพราะเป็นระดับหัวเลี้ยวหัวต่อเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญ ที่จะทำให้มาตรฐานการศึกษาของทรัพยากรมนุษย์ เกิดประสิทธิภาพขึ้น หลักสูตรมัธยมศึกษาจึงมุ่งพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียน ให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของชาติ ขณะเดียวกันก็เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถ ความสนใจ และความถนัดเฉพาะตน (กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ , 2524) ในระดับมัธยมศึกษา นอกจากจะมีวิชาต่าง ๆ มากมาย แต่จะเห็นได้ว่า มีวิชาศิลปะกับชีวิตที่มีความสำคัญเช่นเดียวกับวิชาอื่นในการให้ผู้เรียนได้นับความรู้ ตลอดจนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ศิลปศึกษาเป็นวิชามุ่งหมายที่จะปลูกฝังจิตสำนึกอันดีงามให้เกิดขึ้นกับเด็ก ไม่ว่าจะเด็กเหล่านั้นจะมีสภาพร่างกายปกติ หรือบกพร่องก็ตาม เพราะในการเรียนการสอนศิลปะเองนั้น มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ เพื่อจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ และมีประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติงาน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความรู้สึกรับทางสุนทรีย์ และการที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานทางศิลปะ จะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านสุนทรีย์ การรับรู้ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และการสร้างสรรค์สูงขึ้น (Lowenfeld , 1975) ซึ่งคุณค่าของศิลปะย่อมมีประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับการเรียนการสอน โดยเฉพาะกับเด็กที่มีความบกพร่องหรือเด็กพิเศษ กิจกรรมทางศิลปะจึงสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยพัฒนา พื้นฟูสภาพจิตใจ อารมณ์ สังคม และร่างกายของเด็กพิเศษได้เป็นอย่างดี (Francesco , 1958) ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ศิลปะนอกจากจะมีความสำคัญกับเด็กปกติโดยทั่วไปแล้ว สำหรับเด็กบกพร่องทางการได้ยินก็สำคัญไม่ยิ่งไปกว่ากัน เพราะกิจกรรมทางศิลปะจะมีส่วนช่วยในการบำบัดฟื้นฟูจิตใจ อารมณ์ มีพัฒนาการทางการรับรู้ และเรียนรู้ที่ดีขึ้น เด็กมีวิธีที่จะสื่อสารความคิด ความรู้สึกกับบุคคลอื่นได้ทางภาพวาด ถึงแม้เด็กจะมีข้อจำกัดในเรื่องของการได้ยินและการสื่อสาร ที่มีเรื่องของภาษาเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ก็ยังมีสิ่งชดเชย คือ ทักษะในการมองและการใช้มือได้อย่างคล่องแคล่ว เด็กบกพร่องทางการได้ยินเป็นเด็กที่มีปัญหาในเรื่องได้ยินและการพูด เทคนิคการสอนที่มีลักษณะพิเศษที่นำมาใช้คือ การสื่อความหมายโดยระบบรวม (Total Communication) เช่น การใช้ภาษามือ การสะกดด้วยนิ้วมือ การใช้ภาษาเขียน ในการอธิบายความหมายของสิ่งต่าง ๆ เป็นต้น สิ่งที่สำคัญและจำเป็นประการหนึ่งคือ สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้เด็กเกิดความเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งเด็กมีความลำบากในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องภาษาและการเขียน แต่ทักษะบางอย่างจะคล้ายกันกับเด็กปกติ เช่น การควบคุมการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ อีกทั้งการทำกิจกรรมศิลปะบางอย่าง นอกจากเด็กจะได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลินแล้ว ครูยังสามารถทำให้เด็กเพิ่มพูนทักษะทางภาษาเขียนได้ยิ่งขึ้น เช่น ในการวาดภาพหรือระบายสี ครูอาจสอนคำศัพท์ทางศิลปะให้เด็กได้เข้าใจความหมาย และลักษณะของงานศิลปะผ่านทางภาษาเขียนได้ ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่เหมาะสมกับเด็กบกพร่องทางการได้ยิน ครูสามารถเลือกจัดกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อเหตุผลในเชิงปรับเปลี่ยน ดัดแปลงพฤติกรรม หรือการแสดงออกเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กได้

จากการที่ได้กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นถึงความสำคัญของศิลปะ กับเด็กบกพร่องทางการได้ยิน ซึ่ง ซิลเวอร์ (Silver , 1980) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการทำงานศิลปะของเด็กพิเศษ นำเสนอต่อที่ประชุมของสมาคมศิลปศึกษาแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา หรือ NAEA (National Art Education Association) ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การสอนเด็กพิเศษโดยใช้กิจกรรมทางศิลปะ คือ การวาดภาพ และการระบายสีที่จะสามารถช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการคิด เพื่อพัฒนามโนทัศน์เกี่ยวกับบริเวณที่ว่าง (Space) และการเรียงลำดับ (Order) ในเด็กพิเศษได้เป็นอย่างดี และจิระศักดิ์ ส่องแสงขจร (2530) ที่นำเสนอผลการวิจัยที่พบว่า เด็กบกพร่องทางการได้ยิน มีความสามารถในการวาดภาพไม่ต่างไปจากเด็กปกติ และยังมีการแสดงออกในด้านรายละเอียดมากกว่า เช่น มีการวาดกระดุม เข็มขัด เข็มกรองเท้า และมีเครื่องช่วยฟังในการวาดภาพด้วย อีกทั้งบทความของ Betly Copeland (1984) ที่พอสรุปได้ว่า ทักษะต่าง ๆ เช่น การควบคุมการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และการมองของเด็กบกพร่องทางการได้ยินเหมือนเด็กปกติทั่วไป ครูศิลปะควรสอนโดยเน้นการมอง ใช้วิธีการสาธิต หรือมีผลงานเป็นตัวอย่างประกอบการสอน หรือ Pan Yuan - Shin (1984) เขียนบทความสรุปได้ว่า การเรียนศิลปะหัตถกรรมจะก่อให้เกิดผลดีกับเด็กบกพร่องทางการได้ยิน ซึ่งธรรมชาติของเด็กการกระทำสิ่งต่าง ๆ ผ่านภาษาพูดอาจทำได้ยาก แต่เด็กจะสามารถถ่ายทอดตัวตนของเขาผ่านการทำงานศิลปะ อีกทั้งจะทำให้เด็กมีความมั่นใจ สามารถสื่อสารกับบุคคลอื่นได้ด้วยผลงานทางศิลปะ

สำหรับการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ พบว่า การสอนศิลปะสำหรับเด็กปกติโดยทั่วไปในทุกระดับชั้น พบว่า มีปัญหา มาก น้อย แตกต่างกันไป แต่ยังไม่พบว่า มีงานวิจัยที่ศึกษาถึงสภาพและปัญหาวิชาศิลปะศึกษาของครูศิลปะ ที่ทำการสอนในโรงเรียนโสตศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งที่วิชาศิลปะเป็นวิชาที่สำคัญ และเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับเด็ก จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาในประเด็นนี้ เพื่ออาจนำไปสู่ข้อค้นพบที่จะเป็นประโยชน์ต่อการสอนไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุประสงค์เนื้อหา วิธีการสอน สื่อการสอน การวัดและการประเมินผล โดยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับครูผู้สอนศิลปะศึกษาเพราะเป็นบุคคลที่จะทำการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ หรือใช้วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อจักได้พบข้อเท็จจริงที่มีประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องในวงการศิลปศึกษา การศึกษาพิเศษ และอาจมี ประโยชน์ สำหรับครูผู้สอน ในการจะช่วยปรับปรุงการสอนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผู้เรียนที่เป็นเด็กบกพร่องทางการได้ยิน ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการสอนวิชาศิลปศึกษาของครูศิลปะ ในโรงเรียนโสตศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์การสอน
2. เนื้อหาการสอน
3. วิธีการสอน
4. สื่อการสอน
5. การวัดผลและประเมินผล

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูศิลปศึกษาที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม. 1 - ม. 3) ในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา จำนวน 16 คน ที่ทำการสอนในโรงเรียนต่อไปนี้

1. โรงเรียนเศรษฐเสถียร
2. โรงเรียนโสตศึกษาทุ่งมหาเมฆ
3. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนนทบุรี
4. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช
5. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสงขลา
6. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดตาก
7. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น
8. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดชลบุรี
9. โรงเรียนโสตศึกษาอนุสารสุนทร เชียงใหม่

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ครูศิลปะ หมายถึง ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - ม.3)
ในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา

โรงเรียนโสตศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดเป็นพิเศษสำหรับเด็กบกพร่องทางการได้ยินโดยเฉพาะ

เด็กบกพร่องทางการได้ยิน หมายถึง เด็กที่มีอวัยวะที่ใช้สำหรับรับฟัง เสียไปบางส่วนหรือเสียไปทั้งหมดจนไม่สามารถเข้าใจภาษาพูดได้ หากไม่ได้รับการฝึกฝนเป็นพิเศษระดับการสูญเสียการได้ยิน ตั้งแต่ 91 เดซิเบล (dB) ขึ้นไป

สภาพการสอน หมายถึง สภาพที่ครูปฏิบัติอยู่ในการสอนวิชาศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหาการสอน วิธีการสอน สื่อการสอน การวัดและประเมินผล

ปัญหาการสอน หมายถึง ข้อปัญหาต่าง ๆ ที่ครูประสบเกี่ยวกับการสอนวิชาศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหาการสอน วิธีการสอน สื่อการสอน การวัดและประเมินผล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการสอนวิชาศิลปศึกษา แก่ครูผู้สอนศิลปะที่ได้ทำการสอนเด็กบกพร่องทางการได้ยิน ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้บริหารโรงเรียนในการวางแผนการเรียนการสอน และการสนับสนุนด้านต่าง ๆ ต่อวิชาศิลปศึกษา สำหรับเด็กบกพร่องทางการได้ยินในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3. เพื่อเป็นแนวทางแก่นักการศึกษา นักพัฒนาหลักสูตร ในการวางแผนเพื่อแก้ไขปรับปรุง และพัฒนาการสอนวิชาศิลปศึกษา สำหรับเด็กบกพร่องทางการได้ยินให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้าวิจัยสำหรับผู้คนที่สนใจ